

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-9>

УДК 364.22:347.157.1:911.375(477)

НЕРІВНІСТЬ СЕРЕД МІСЬКИХ ДІТЕЙ INEQUALITY AMONG URBAN CHILDREN

Когатько Юрій Леонідович

кандидат географічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи
Національної академії наук України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3392-9783>

Полякова Світлана Володимирівна

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи
Національної академії наук України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9866-7588>

Kohatko Yurii, Poliakova Svitlana

Ptoukha Institute for Demography and Social Studies
of the National Academy of Sciences of Ukraine

Стаття присвячена актуальним питанням виявлення і дослідження особливостей нерівності міських сімей з дітьми, зокрема як монетарних, так і немонетарних аспектів. Проаналізовано бідність та фінансові можливості міських родин з дітьми, порівняно з аналогічними сім'ями в сільській місцевості. Показано, що в міських сім'ях з дітьми краща ситуація з бідністю, проте для дітей міст більш характерна немонетарна бідність і соціальне відчуження, які набувають проявів, що важко оцінити доступними статистичними даними. Визначено, що у великих містах найдужче загострюється питання наявності ресурсів у родин з дітьми, так як сучасне міське життя вимагає значних вкладень в дітей. Показано, що для дітей міст характерна підвищена небезпека потрапляння в несприятливу життєву ситуацію, так як в містах більша скупченість населення, і дітям частіше доводиться стикатися з соціальними хворобами і деструктивними субкультурами, які не завжди досягають сільської місцевості.

Ключові слова: нерівність, бідність, міські сім'ї з дітьми, соціальне відчуження.

Статья посвящена актуальным вопросам выявления и исследования особенностей неравенства городских семей с детьми, в том числе как монетарных, так и немонетарных аспектов. Проанализированы бедность и финансовые возможности городских семей с детьми, по сравнению с аналогичными семьями в сельской местности. Показано, что в городских семьях с детьми ниже уровень монетарной бедности, однако для детей городов более характерна немонетарная бедность и социальное отчуждение, которые приобретают проявлений, трудно оцениваемых доступными статистическими данными. Определено, что в больших городах больше всего обостряется вопрос наличия ресурсов у семей с детьми, так как современная городская жизнь требует значительных финансовых расходов на детей. Показано, что для детей городов характерна повышенная опасность попадания в неблагоприятную жизненную ситуацию, так как в городах детям чаще приходится сталкиваться с социальными болезнями и деструктивными субкультурами, которые не всегда достигают сельской местности.

Ключевые слова: неравенство, бедность, городские семьи с детьми, социальное отчуждение.

The article is devoted to the actual issue of detecting and researching the peculiarities of the inequality of urban families with children, in particular both monetary and non-monetary aspects. Special and general scientific methods are used to investigate the poverty of urban families with children. A monographic method and bibliometry were used to preliminary study. During the study of monetary and non-monetary poverty, methods of qualitative, comparative analysis, statistical and settlement methods are used. Poverty and financial capabilities of urban families with children, compared with similar families in rural areas, are analyzed. It is shown that in urban families with children, the best situation with poverty should be noted that for children of cities is more characteristic of non-monetary poverty and social alienation that acquires manifestations that it is difficult to assess affordable statistical data. It is determined that in large cities there is a question of availability of resources in families with children, since modern urban life requires significant investments in children. The deprivational poverty of families with children in villages limits access to children to devel-

opment resources, but this does not mean that it is not in cities, especially large metropolises. In large cities, there is a difference in access to medicine, to education. Accordingly, children from poor families are not able to study several foreign languages from an early childhood, attending tutors. Lack of resources in part of urban families with children leads to imprisonment in the organization of leisure. Lack of funds defines many other aspects of lives of families with children. Rural children are more devoid of rehabilitation. In children from poor urban families, there is no opportunity to spend time freely spending on the territory near the house, because the courtyard of multi-storeyers are usually threatened by cars of residents and their guests. It is shown that for children of cities is characterized by increased danger of falling into an unfavorable life situation, as in the cities larger crowds of the population, and children are more likely to face social diseases and destructive subcultures that do not always reach rural areas.

Keywords: inequality, poverty, city families with children, social exclusion.

Постановка проблеми та актуальність. Загальновідомо, що існує тісний зв'язок між місцевістю проживання населення та ризиками настання бідності. У сучасній Україні стан села найбільш яскраво характеризує значна бідність сільського населення, що проявляється також і в гіршому становищі сімей з дітьми даного типу місцевості. В той же час не слід відкидати проблему нерівності і соціального розшарування серед домогосподарств з дітьми в містах. Для міських родин з дітьми більш характерна немонетарна нерівність, яка набуває проявів, які важко оцінити за доступними статистичними даними. Також слід відмітити, що у великих містах загострюється проблема наявності ресурсів, так як сучасне міське життя вимагає значних витрат на дітей.

Деприваційна бідність сімей з дітьми в селах обмежує доступ дітям до ресурсів розвитку, проте це не значить, що її нема в містах, особливо великих мегаполісах. У великих містах загрозливим є відмінність у доступі до медицини, до освіти, а також до дозвілля. Також у містах загрозу становить травматизм на будівництві, можливість в ранньому віці бути втягненим до дитячих асоціальних угруповань, а також поява шкідливих звичок.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. У зарубіжній і вітчизняній літературі накопичений багатий теоретичний матеріал з дослідження проблем соціальної нерівності, бідності і багатства. За останні десять-п'ятнадцять років українські вчені зробили чимало для дослідження як рівня життя населення, так і бідності за різними критеріями. Основні методологічні підходи до дослідження бідності населення, зокрема нових проявів бідності та нерівності і їх вимірювання представлені в роботах Е. Лібанової [1]. Комплексним вивченням основних профілів та ризиків бідності, чинників та проявів нерівності займається Л. Черенько [2]. На міжнародному рівні важливими і цікавими є дослідження з цієї тематики співробітників Світового банку П. Зіхалі [3] і М. А. Луґо [4]. Відмічаючи безперечний

здобуток цих авторів, слід вказати на необхідність продовження наукових пошуків у різних аспектах цієї тематики, одним з яких є дослідження нерівності міських сімей з дітьми.

Новизна роботи. Здійснено аналіз нерівності міських сімей з дітьми, визначено, які саме проблеми існують в родинях, а також показано, що при оцінці нерівності міських родин з дітьми більш доцільно використовувати немонетарні підходи.

Метою статті є виявлення і дослідження особливостей нерівності міських сімей з дітьми, зокрема як монетарних, так і немонетарних її аспектів.

Методи дослідження. Для дослідження бідності міських родин з дітьми в Україні застосовано спеціальні і загальнонаукові методи. Для попереднього вивчення проблеми було використано монографічний метод і бібліометрію. У ході дослідження монетарної і немонетарної бідності використано методи якісного, порівняльного аналізу, статистичний і розрахунковий методи.

Виклад основного матеріалу. Родини, які проживають в різних типах місцевості, мають різні можливості щодо забезпечення достатку і розвитку дітей. У сімей з дітьми, які проживають в сільській місцевості, загалом вищі ризики як монетарної, так і немонетарної бідності, при цьому якщо перші залежать від фінансових можливостей родини, то другі часом неможливо подолати тільки наявністю ресурсів у домогосподарств [5] (рис. 1).

Так, сім'ї з дітьми сільської місцевості суттєво поступаються міським як за доходами та витратами, так і за майновими характеристиками, проте більшу проблему становить занепад соціальної інфраструктури сіл, який неможливо подолати тільки наявністю ресурсів у домогосподарств. Водночас, якщо брати малі міста, то за доходами та витратами в них ситуація наближена до сіл, проте вони виграють у плані розвитку інфраструктури (рис. 2).

Говорячи про монетарну бідність сімей з дітьми залежно від типу місцевості, доцільно

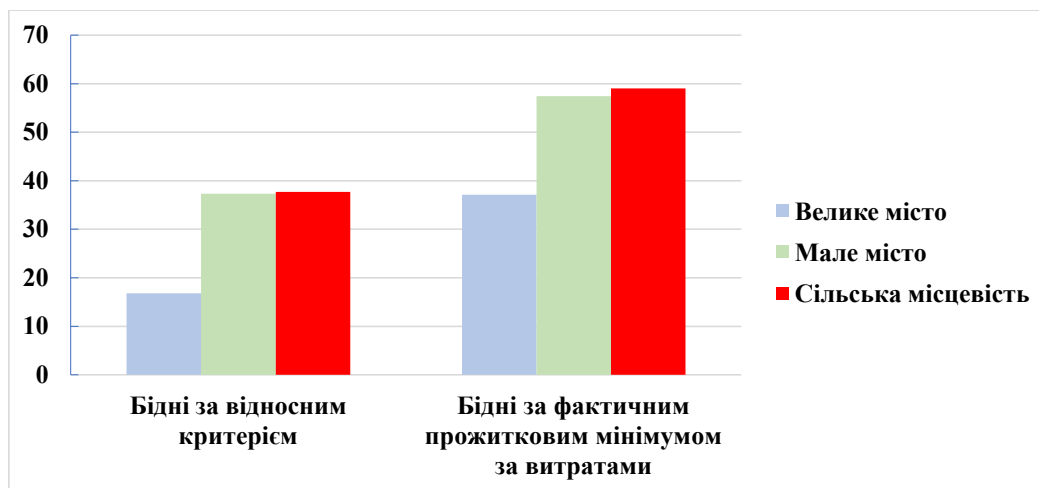

Рис. 1. Бідність сімей з дітьми, %, 2018 р.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України

наголосити, що у містах краща ситуація. Водночас доцільно наголосити, що для міст більш характерна немонетарна бідність, яка набуває проявів, що важко оцінити за доступними статистичними даними.

За даними ОУЖД майже 80% сімей з дітьми сільської місцевості не забезпечені мінімально необхідними житловими умовами, не набагато краща ситуація у великих містах, де значення даного показника сягає 70%, проте існує суттєва відмінність – через відсутність водогону і каналізації сільські родини з

дітьми перебувають у суттєво гірших умовах оснащення житла, а от в міських сім'ях проблемою є нестача житлової площі та кількості кімнат.

У великих містах особливо загострюється проблема наявності ресурсів у родин. Сучасне міське життя вимагає істотних витрат на дітей: хоча у містах є доступ до різного роду гуртків, додаткових занять, висококваліфікованих викладачів та курсів, проте вони всі є високовартісними і доступними лише забезпеченим міським родинам з дітьми. Від-

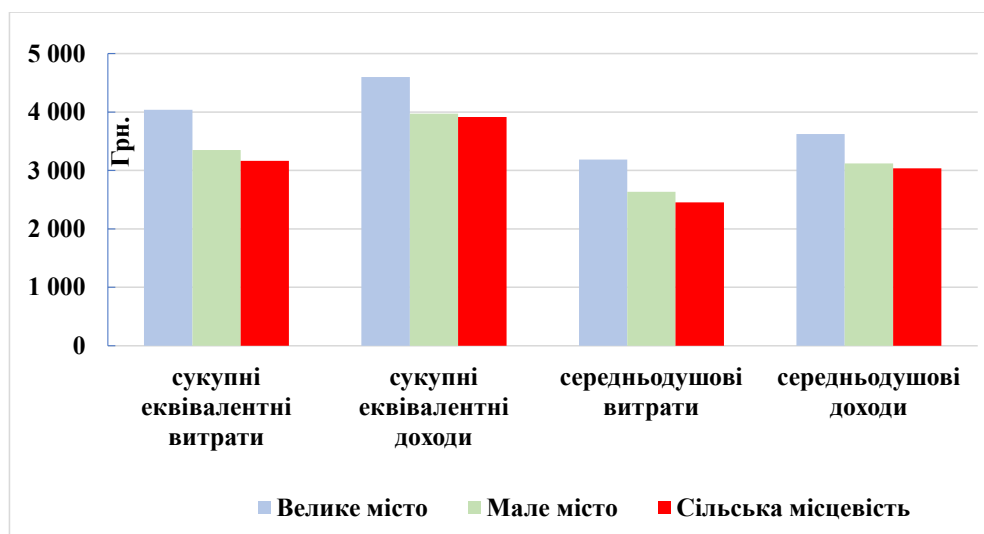

Рис. 2. Доходи і витрати сімей з дітьми за типами поселень, грн, 2018 р.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України

повідно діти з бідних родин не мають змоги з раннього дитинства вивчати кілька іноземних мов, відвідувати при потребі репетиторів, а також навчатися в елітних школах, що призводить до великого розриву у розвитку міських дітей, багатьом з яких вище описані блага просто недоступні.

Існує проблема із забезпеченням дитячими дошкільними закладами: у великих містах і приміській зоні батькам доводиться записуватися в чергу ще до народження дитини. За даними Державної служби статистики України в 2017 році у міських поселеннях на 100 місць в дитячих дошкільних навчальних закладах припадало 123 дитини. На початок вересня на 2019/2020 навчальний рік в дитсадки в Києві подано 16153 заявки при вільних 1253 місцях [6]. Забезпечені родини можуть віддати дітей до приватних садочків, де плата є доволі високою, а отже, непосильною для середньостатистичних міських домогосподарств з дітьми.

Слід відмітити і нерівність у доступі до медичних послуг, особливо якщо мова йде про високовартісні та спеціалізовані. Бідні родини можуть скористатись безоплатними послугами, але їх перелік обмежений, не можна безкоштовно зробити і більшість клінічних досліджень. Навіть дитячі вакцини забезпечені батьки роблять дітям у приватних клініках, де вони вважаються більш якісними та надійнішими.

Із початком децентралізації та реформи медицини загострилось питання нерівності у доступі до медичних послуг. Зрозуміло, що ситуація в містах буде кращою, ніж у селах, проте насторожує, що представники кожного п'ятого міського домогосподарства не мали змоги відвідати лікаря чи провести медичні

обстеження через відсутність спеціаліста потрібного профілю (рис. 3).

Внаслідок реформи частина лікарень у містах була закрита або перепрофільована, швидка медична допомога налаштована таким чином, що часто населення скаржиться на погану територіальну доступність саме пунктів невідкладної швидкої допомоги, незрозумілий з точки зору логіки територіальний поділ на райони обслуговування. Наприклад, на території міста може бути розташована поліклініка, однак у ній неможливо отримати послуги, оскільки вона належить територіальній громаді іншого міста. Очевидно, що це «перекоси» у реформуванні, які мають бути виправлені протягом певного періоду часу, проте сім'ям з дітьми вже нині необхідно мати доступ до кваліфікованих медичних послуг. І якщо забезпечені родини мають змогу скористатись послугами приватних клінік, то бідним родинам через доволі високу вартість приватна медицина є малодоступною, а в багатьох випадках – і взагалі недоступною.

Нестача ресурсів в частині міських родин з дітьми веде до нерівності у можливостях організації дозвілля. При цьому якщо в родині дорослі працюють, то діти змушені або сидіти в квартирі, або гуляти без нагляду біля будинку, де часом відсутні або аварійні дитячі майданчики. Наприклад, в 2019 році жителі Києва залишили на сайті КМДА близько 300 повідомлень про обстеження санітарного стану дитячих майданчиків та наявності на них аварійних елементів, а за даними Полтавського ЖЕО № 2 з 244 (65%) дитячих та спортивних майданчиків на балансі організації є аварійними [8]. Більше того, в дітей з бідних міських родин нема можливості навіть вільно проводити час

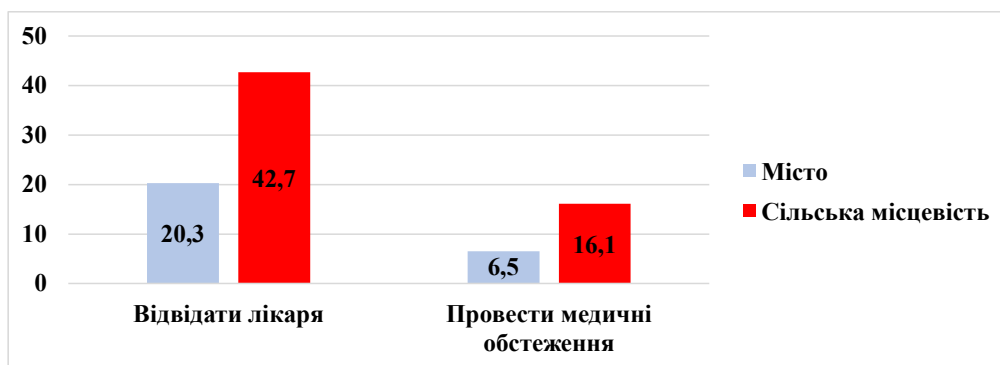

Рис. 3. Частка домогосподарств, у яких хто-небудь із членів при потребі не зміг відвідати лікаря чи провести медичні обстеження через відсутність спеціаліста потрібного профілю, %, 2018 р.

Джерело: [7]

на прибудинковій території, адже подвір'я багатопверховок зазвичай загромождені автомобілями мешканців та їхніх гостей. Загазованість та підвищений ризик для дітей, які граються на подвір'ї, запроторені тротуари не дають змоги мамам з дітьми в колясках проїхати навіть у власному дворі. Дитячі майданчики у дворах багатопверхових будинків є і підмогою, і проблемою для батьків. Питання більш-менш вирішене в новобудовах, але в старих дворах обстановка вимагає втручання. Питання полягає не тільки в оновленні обладнання, а й в безпеці дітей при іграх.

Існують подвір'я, де більшу частину металевих конструкцій (гойдалок або каруселей) вже давно здали на металобрухт. Нанесення лакофарбового покриття проводилося лише раз під час будівництва. Діти втрачають інтерес до майданчиків і переміщаються на будівництва або в інші райони, що також піддає їх життя небезпеці. Після демонтажу турніків або інших пристосувань з землі залишаються стирчати металеві планки і труби, що само собою становить небезпеку [9].

В Україні двори давно перетворилися із місць відпочинку на великі парковки для деяких мешканців, що несе небезпеку для дітей в плані руху автомобілів, а також забирає і так обмежений простір для дозвілля. Німеччина, Австрія або Франція давно зрозуміли, що при їх рівні автомобілізації неможливо дозволити кожному мешканцю паркуватися у дворі. Інакше замість спільної зони відпочинку вийде один великий паркінг. Там майже кожен двір є так званою «зоною без авто». Автомобілі або повністю не можуть заїжджати у двори, або їм дозволяють їхати однією доріжкою та транзитом. Тобто, машина може тільки висадити людей, вивантажити речі – та поїхати далі [10].

Нестача коштів визначає багато інших аспектів нерівності життя родин з дітьми. Сільські діти більше позбавлені можливості оздоровлення, так як менше бувають на морі чи відпочивають в санаторіях і дитячих таборах, проте й половина міських дітей перебувають в такій же ситуації, яка ускладнена самим містом, на відміну від села, де принаймні є доступ до природи. Неможливість тижневого сімейного відпочинку не вдома щонайменше один раз на рік через нестачу ресурсів характерна для 49,3% міських дітей (рис. 4).

В містах у зв'язку із зростаючим числом автомобілів, а також із викидами промисловості діти мають більші позбавлення, пов'язані з екологією. Забруднення, вугільний пил або інші екологічні проблеми (смог, неприємні запахи, забруднена вода тощо) в 2019 році відзначили 17,9% міських дітей, що в 2,4 рази вище за значення по селу. В той же час для великих міст характерне шумове забруднення. На шум від сусідів чи з вулиці в 2019 році скаржилися 10,0% міських дітей, що в 2,5 рази вище за сільський показник (рис. 5).

Для дітей міст характерна підвищена небезпека потрапляння в несприятливу життєву ситуацію. Так як в містах більша скупченість населення, дітям частіше доводиться стикатися з соціальними хворобами, які не так швидко та інтенсивно розповсюджуються у сільській місцевості (грип, кір). Перевантажений в ранкові та вечірні години громадський транспорт, на який до того ж доводиться витратити кошти, щоб дістатися до школи, дитячого садка чи лікарні, сприяє поширенню хвороб і більшій втомі дітей.

Водночас міські діти мають більше шансів «знайомства» з наркоманією (особливо це

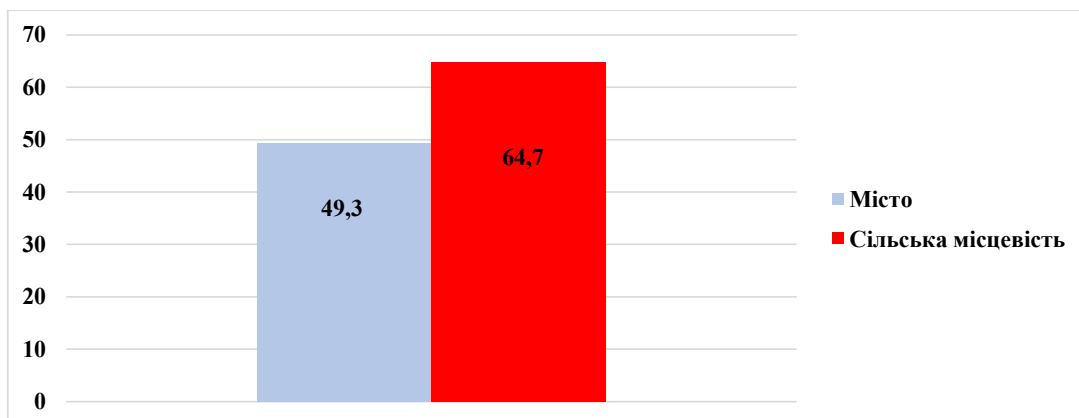

Рис. 4. Частка дітей, які не мають можливості тижневого сімейного відпочинку не вдома щонайменше один раз на рік через нестачу коштів, %, 2018 р.

Джерело: [11]

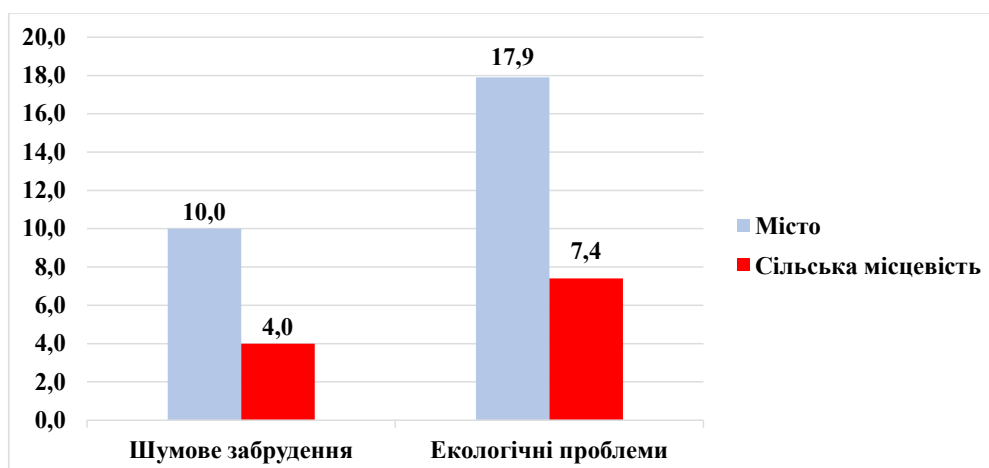

Рис. 5. Частка дітей, які потерпають від шуму від сусідів чи шуму з вулиці (через транспортний рух, підприємство, фабрика тощо), забруднення, вугільний пил або інші екологічні проблеми (смог, неприємні запахи, забруднена вода тощо), %, 2019 р.

Джерело: [12]

стосується нових форм психотропних речовин), тютюнопалінням і модними зараз електронними сигаретами. За даними Центру медичної статистики МОЗ України в 2018 році взято під нагляд з уперше встановленим діагнозом розладів психіки та поведінки через уживання наркотичних речовин 3830 осіб, з них міські мешканці становили 84,3%, що свідчить про більші шанси стикнутися з наркоманією саме у міських дітей. Знову ж таки, саме для міст притаманні дитячі радикальні субкультури і етнічні угруповання.

Для дітей міст існує більша небезпека потрапляння під колеса транспорту. Наприклад, чисельність населення Києва в 3,3 перевищує показник Чернівецької області (якщо припустити, що в Києві може проживати навіть 5 млн., то різниця складає 5,5 рази), проте кількість ДТП в столиці більше в 16,3 рази (рис. 6).

Відмінності в доходах населення призвели до того, що люди зі статками купують житло в нових дорогих житлових комплексах чи й закритих котеджних містечках. Звісно, в них

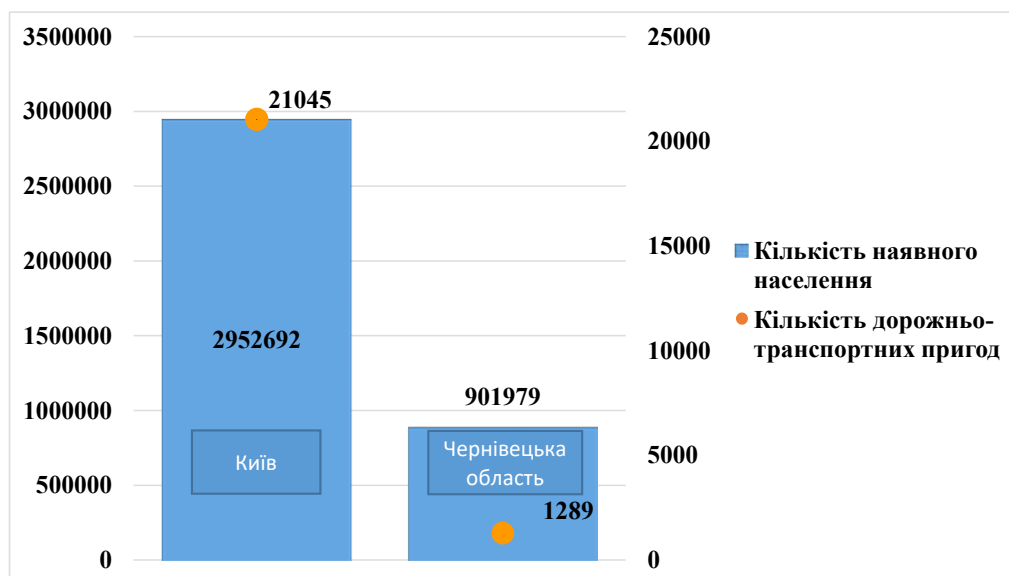

Рис. 6. Чисельність населення (на 1 липня 2019 року) і кількість ДТП (за 9 місяців 2019 року) по м. Київ і Чернівецькій області

Джерело: [13]

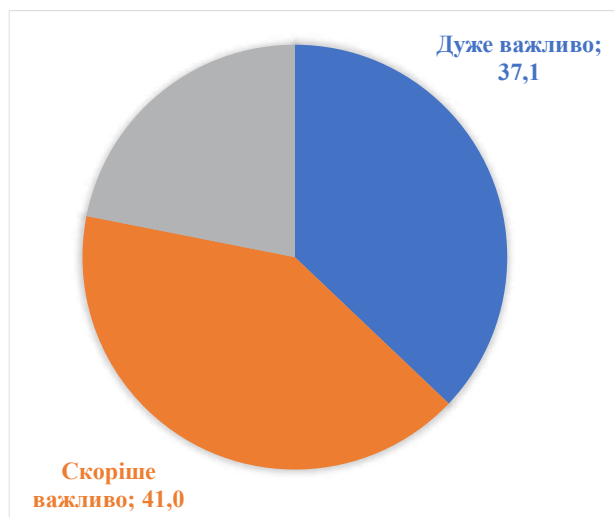

Рис. 7. Результати відповідей респондентів на питання «Оцініть ступінь важливості особисто для вас відсутності значного соціального розшарування», %, 2018 р.

Джерело: [14]

набагато кращі умови для сімей з дітьми, де двори організовані таким чином, щоб автомобілі не проїжджали поруч з дитячими майданчиками, є охорона, інфраструктура забезпечує можливість дозвілля дітей на прибудинковій території, проте тільки невелика частка сімей з дітьми в них проживає. В цей момент діти, які проживають в старих мікрорайонах з ветхим житловим фондом і зношеною інфраструктурою, починають з раннього віку розуміти свою «іншість». Часом в одному класі вчаться діти з різних світів: одні живуть в дорогому житлі із закритою територією, їх до школи привозять батьки на елітних автомобілях, відпочинок вони проводять за кордоном, викладаючи фотографії зі своїх подорожей, до цього додається дорогий одяг і телефони; а є інші, що проживають в старих «хрущовках», які доїжджають до школи у переповне-

них маршрутках, а максимумом канікул є поїздка в село до родичів. За даними національних щорічних моніторингових опитувань, що проводяться Інститутом соціології, відсутність значного соціального розшарування дуже важливим вважають 37,1% опитаних, а скоріше важливим 41,0%, що свідчить про болючість сприйняття населенням нерівності, в дитячому середовищі ця проблема загострюється ще більше (рис. 7).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз дає змогу сформулювати такі висновки:

1. В міських сім'ях з дітьми рівень монетарної бідності є нижчим від показника по сільських сім'ях з дітьми. При цьому слід зазначити, що для дітей міст більш характерна немонетарна бідність і нерівність, яка набуває проявів, які важко оцінити за наявними статистичними даними.

2. У великих містах найбільше загострюється питання наявності ресурсів у родин з дітьми, так як сучасне міське життя вимагає значних фінансових витрат на дітей.

3. Нестача ресурсів в частині міських родин з дітьми веде до нерівності в організації дозвілля. В дітей з бідних міських родин нема можливості навіть вільно проводити час на території біля будинку, адже подвір'я багатопверхівок зазвичай загромождені автомобілями мешканців та їхніх гостей, через низку причин ця територія не є безпечною для дітей.

4. Для дітей міст характерна підвищена небезпека потрапляння в несприятливу життєву ситуацію, так як в містах більша скупченість населення, дітям частіше доводиться стикатися з соціальними хворобами, які не так швидко та інтенсивно поширюються у сільській місцевості. Міські діти мають більш високі ризики потрапляння у дорожньо-транспортні пригоди, сумнівні компанії, де вживають наркотики, алкоголь, пропагують антисоціальний спосіб життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лібанова Е.М. *Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу*. Київ : КНЕУ, 2008.
2. Черенько Л.М. Нові форми бідності в Україні: основні прояви та оцінка. *Демографія та соціальна економіка*. 2015. № 1. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2015.01.011>
3. Zikhali P.A. Multidimensional poverty index for Gauteng province, South Africa: evidence from Quality of Life Survey data. *Social Indicators Research*. 2015. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11205-015-1176-2>
4. Lugo A.M., Battiston D., Cruces G. *Social Indicators Research Income and Beyond: Multidimensional Poverty in Six Latin American Countries*. 2013.
5. Когатько Ю.Л. Бідність сільських дітей в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 2. С. 89–102. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2020.02.089>
6. Сервіс електронного запису до дитячого садочку Департаменту освіти і науки Київської міської державної адміністрації. 2019. Київська міська державна адміністрація. URL: https://osvita.kyivcity.gov.ua/#/?_k=fojvu3

7. Самооцінка населенням стану здоров'я та рівня доступності окремих видів медичної допомоги у 2018 році. Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/03/zb_snsz2018pdf.pdf
8. 65% дитячих дворових та спортивних майданчиків у аварійному стані. Телеканал «ІРТ-Полтава». URL: <https://irt.pl.ua/video/11597>
9. Як домогтися встановлення дитячого майданчика у дворі (н.д.). URL: <http://pobudova.in.ua/%D1%8F%D0%BA-%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%8F-%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B4%D0%B8%D1%82%D1%8F%D1%87%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BC.html>
10. Ісаєнко Д. Двір без машин: як уникнути хаотичного паркування біля багатоповерхівок. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2889593-dvir-bez-masin-ak-uniknuti-haoticnogo-parkuvanna-bila-bagatopoverhivok.html>
11. Самооцінка домогосподарствами доступності окремих товарів та послуг у 2018 році. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/04/zb_sddotp2019pdf.zip
12. Самооцінка домогосподарствами доступності окремих товарів та послуг у 2019 році. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/04/zb_sddotp2019pdf.zip
13. Статистична звітність патрульної поліції про дорожньо-транспортні пригоди. Патрульна поліція України. URL: <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/>
14. Парашевін М.А. Результати національних щорічних моніторингових опитувань 1994–2018 років. Інститут соціології НАН України. URL: <http://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/dodatki2018.pdf>
15. Черенько Л.М., Полякова С.В., Шишкін В.С. *Житлові умови населення: чинники, сучасний стан і політика регулювання*. Київ : ІДСД імені М.В. Птухи НАНУ, 2020. URL: https://idss.org.ua/arhiv/living_conditions.pdf
16. Когатько Ю.Л. Поліпшення житлових умов населення України: оцінка, потреби. *Демографія та соціальна економіка*. 2019. № 4. С. 86–102. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2019.04.086>
17. Шишкін В.С. Демографічні фактори житлових умов населення. *Демографія та соціальна економіка*. 2019. № 1. С. 152–165. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2019.01.152>

REFERENCES:

1. Libanova E.M. (2008) *Bidnist naselelnia Ukrainy: metodolohiia, metodyka ta praktyka analizu* [Poverty of the Ukrainian population: methodology, methodology and practice of analysis]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
2. Cherenko L.M. (2015) Novi formy bidnosti v Ukraini: osnovni proiavy ta otsinka [New forms of poverty in Ukraine: main manifestations and evaluation]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika – Demography and the social economy*, 1, 11–21. DOI: doi.org/10.15407/dse2015.01.011 (in Ukrainian)
3. Zikhali P., Mushongera D., Ngwenya P. (2015) Social Indicators Research. *A multidimensional poverty index for Gauteng province, South Africa: evidence from Quality of Life Survey data*, 277–303. DOI: doi.org/10.1007/s11205-015-1176-2 (in English)
4. Lugo A.M., Battiston D., Cruces G. et al. (2013) Social Indicators Research. *Income and Beyond: Multidimensional Poverty in Six Latin American Countries*. Oxford: Oxford Poverty & Human Development Initiative (OPHI). (in English)
5. Kohatko Yu.L. (2020) Bidnist silskykh ditei v Ukraini [Poverty of rural children in Ukraine]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika – Demography and the social economy*, 2, 89–102. DOI: doi.org/10.15407/dse2020.02.089 (in Ukrainian)
6. Servis elektronnoho zapysu do dytiachoho sadochku Departamentu osvity i nauky Kyivskoi miskoi derzhavnoi administratsii [E-Writing Service to the Children's Garden of the Department of Education and Science of the Kyiv City State Administration] (2019). Retrieved from: https://osvita.kyivcity.gov.ua/#/?_k=fojvu3 (in Ukrainian)
7. Samoostinka naselelniam stanu zdorovia ta rivnia dostupnosti okremykh vydiv medychnoi dopomohy u 2018 rotsi [Self-esteem of the health status and level of availability of certain types of medical care in 2018] (2019). Retrieved from: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/03/zb_snsz2018pdf.pdf (in Ukrainian)
8. 65% dytiachykh dvorovykh ta sportyvnykh maidanchykh u avariinomu stani [65% of children's courtyard and sports grounds in an emergency state] (2019). Retrieved from: <https://irt.pl.ua/video/11597> (in Ukrainian)
9. Yak domohtysia vstanovlennia dytiachoho maidanchyka u dvori [How to achieve the installation of a playground in the yard]. Retrieved from: <http://pobudova.in.ua/%D1%8F%D0%BA-%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%8F-%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B4%D0%B8%D1%82%D1%8F%D1%87%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BC.html> (in Ukrainian)

10. Isaienko D. (2020) *Dvir bez mashyn: yak unyknyty khaotychnoho parkuvannia bilia bahatopoverkhivok* [Yard without cars: How to avoid chaotic parking near multi-storey]. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2889593-dvir-bez-masin-ak-uniknuti-haotcnogo-parkuvanna-bila-bagatopoverhivok.html> (in Ukrainian)
11. Samootsinka domohospodarstvamy dostupnosti okremykh tovariv ta posluh u 2018 rotsi [Self-assessment of households of availability of individual goods and services in 2018] (2019). Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/04/zb_sddotp2018pdf.zip (in Ukrainian)
12. Samootsinka domohospodarstvamy dostupnosti okremykh tovariv ta posluh u 2019 rotsi [Self-assessment of households of availability of individual goods and services in 2019] (2020). Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/04/zb_sddotp2019pdf.zip (in Ukrainian)
13. Statystychna zvitnist patrolnoi politsii pro dorozhno-transportni pryhody [Statistical reporting of patrol police about road adventures] (2019). Retrieved from: <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/> (in Ukrainian)
14. Parashchevin M.A. (2018) *Rezultaty natsionalnykh shchorichnykh monitorynhovykh opytuvan 1994–2018 rokiv* [Results of national annual monitoring surveys 1994–2018]. Instytut sotsiologii NAN Ukrainy. Retrieved from: <http://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/dodatki2018.pdf> (in Ukrainian)
15. Cherenko L.M., Poliakova S.V., Shyshkin V.S. (2020) *Zhytlovi umovy naseleennia: chynnyky, suchasnyi stan i polityka rehuliuвання* [Living Conditions: Factors, Modern Status and Regulatory Policy]. Kyiv: IDSD imeni M.V. Ptukhy NANU. Retrieved from: https://idss.org.ua/arhiv/living_conditions.pdf (in Ukrainian)
16. Kohatko Yu.L. (2019) Polipshennia zhytlovykh umov naseleennia Ukrainy: otsinka, potreby [Improvement of housing conditions of Ukraine: assessment, needs]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika – Demography and the social economy*, 4, 86–102. DOI: doi.org/10.15407/dse2019.04.086 (in Ukrainian)
17. Shyshkin V.S. (2019) Demohrafichni faktory zhytlovykh umov naseleennia [Demographic factors of housing conditions of the population]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika – Demography and the social economy*, 1, 152–165. DOI: doi.org/10.15407/dse2019.01.152 (in Ukrainian)